

NEMEDICÍNSKÉ DATABÁZE A JEJICH ROLE V LÉKAŘSKÉM VÝZKUMU A PRAXI

Richard Papík, Martin Souček

Anotace

Cílem je přiblížit v přehledu šíři informačních zdrojů dávajících informační podporu lékařskému výzkumu a praxi mimo nejčastěji využívané databáze s medicínským obsahem (např. MEDLINE, EMBASE). Jde často o kvalitní zdroje, které nejsou známe uživatelům z medicínských oborů, byť existují desítky let a jsou dostupné např. ve světových databázových centrech (např. LexisNexis, Dialog ProQuest, STN International). Jejich tematické vymezení není jednoduché, může být rozsahem zahrnující, a proto je nutné k tomuto výběru přistupovat metodologicky a výběrově, ale takové informační zdroje mohou kvalitativně změnit informační podporu lékařského výzkumu a lékařské praxe, neboť jejich excerpční základna doplňuje databáze s typicky medicínským obsahem.

Klíčová slova

Databáze, databázová centra, informační podpora medicínským oborům, informační zdroje

1. Úvod

Témata výzkumu v experimentální a klinické medicíny jsou často **dotyková a průniková s jinými obory**, pro něž jsou určeny další databáze k jejich informačnímu zabezpečení. Nejsou to jen obory např. chemie, toxikologie, ale i životního prostředí, technické a počítačové obory a mnoho dalších specializací. Odborníci v lékařském výzkumu a praxi jsou v ČR často orientováni na dvě základní databáze, kterými jsou **MEDLINE** a **EMBASE**, případně **Biological Abstracts**, pro účely hodnocení vědeckých výsledků je využíváno informačních zdrojů typu **Web of Science** nebo **Scopus**.

Přístupy do výše zmíněných zdrojů jsou **často dostačující**, navíc tyto zdroje **jsou akvizičně podporovány** ze strany jednotlivých univerzit, nemocnic a dalších organizací spojených s medicínou a jsou přístupné většinou v režimu předplatitelském a nezávislém na počtu přístupů ze strany uživatelů, anebo ve velmi podobném režimu. Mnohdy pak uživatel nepátrá po dalších informačních zdrojích a důvodem mohou být jednak pocity dostatečného informačního zabezpečení (naplněné informační potřeby), jednak jsou to **bariéry neznalosti** jiných vhodných informačních zdrojů, jednak častá **bariéra přístupu za finanční úhradu**. Např.

databázová centra dále zmíněná nabízejí své služby v režimu tzv. *pay-as-you-go*, resp. *pay-per-view*, kdy se platí jen podle toho, do kterých databází uživatel vstoupí a kolik dokumentů a v jakém rozsahu (tzv. formátu) si je prohlédne a získá k sobě [1].

Využití jiných databází, které jsou relevantní pro jiné obory, ale přitom obsahují dokumenty, které se často v databázích lékařského jádra nenachází (např. v již zmíněném zdroji MEDLINE nebo EMBASE), je velmi důležité a pro špičkový výzkum v experimentální i klinické medicíně **může dojít ke kvalitativní změně informační podpory díky orientaci na využívání těchto zdrojů**. Některé změny pak nemusí být vůbec finančně nákladné, např. použití **databází patentových** je často zdarma díky informační politice mnohých zemí. Ta má prapůvod v informační politice Spojených států a díky ní jsou přístupné informační zdroje nejen typu **PubMed**, ale i českým uživatelům minimálně známý faktografický informační zdroj **ToxNet** nebo informační zdroje amerického patentového úřadu **USPTO** (<http://www.uspto.gov>).

2. Případová úloha

Odhalení, které zdroje jsou **nejvíce relevantní**, není často snadnou úlohou pro zkušeného informačního profesionála, natož pro tzv. koncového uživatele. Mohou se k tomu využívat i **specializované nástroje v podobě terciárních zdrojů** (*báze dat a bází dat*, referenčních katalogů apod., příkladem může být tzv. **Bluesheets** nebo **Datasheets**), anebo specializovaných nástrojů **bibliometrické (informetrické) analýzy** (např. **STNIndex**, **Dialindex**).

Případ:

Je dán úkol zjistit, které databáze budou relevantní z hlediska jejich obsahu pro problematiku tzv. electronic medical records. Následující přehled získaný postupem s využitím tzv. bibliometrické rešerše ukazuje na širokou škálu informačních zdrojů, které jsou relevantní a uživatelům v medicínských oborech často neznámé. Také typické medicínské databáze s výjimkou EMBASE nejsou v přední části umístění.

Postup (zkráceně):

- A. Zadání rešeršního dotazu v dotazovacím jazyce s využitím proximitních operátorů do služby Dialindex, která je součástí služeb databázová centra Dialog ProQuest

SS ELECTRONIC (W) MEDICAL (W) RECORD?

- B. Rešeršní výstup v podobě seznamu databází relevantních pro

uvedenou tematiku (již je mírně editačně upraven) s frekvencí výskytu dokumentů v dané databázi

Ref	Items	File
N1	9149	20: Dialog Global Reporter_1997-2009/Feb 23
N2	8438	148: Gale Group Trade & Industry DB_1976-2009/Feb 10
N3	6932	16: Gale Group PROMT(R)_1990-2009/Feb 02
N4	5207	621: Gale Group New Prod.Annou.(R)_1985-2009/Jan 19
N5	4560	73: EMBASE_1974-2009/Feb 20
N6	4551	72: EMBASE_1993-2009/Feb 20
N7	3517	45: EMCare_2009/Feb W1
N8	2596	149: TGG Health&Wellness DB(SM)_1976-2009/Jan W3
N9	2019	155: MEDLINE(R)_1950-2009/Feb 18
N10	2013	154: MEDLINE(R)_1990-2009/Feb 18
N11	1975	15: ABI/Inform(R)_1971-2009/Feb 21
N12	1518	440: Current Contents Search(R)_1990-2009/Feb 23
N13	1445	654: US PAT.FULL. 1976-2009/FEB 19
N14	1407	34: SciSearch(R)_Cited Ref Sci_1990-2009/Feb W2
N15	1276	608: MCT Information Svc. 1992-2009/Feb 23
N16	1249	9: Business & Industry(R)_Jul/1994-2009/Feb 23
N17	1197	635: Business Dateline(R)_1985-2009/Feb 21
N18	969	636: Gale Group Newsletter DB(TM)_1987-2009/Feb 02
N19	830	545: Investext(r)Archive_1982-2007/MAR 31(c)2007 Thomso
N20	748	88: Gale Group Business A.R.T.S. 1976-2009/Feb 23
N21	697	2: INSPEC_1898-2009/Feb W3
N22	669	5: Biosis Previews(R)_1926-2009/Feb W3
N23	660	553: Wilson Bus. Abs. 1982-2009/Feb
N24	644	465: Incidence & Prevalence_2008/Q4
N25	575	761: Datamonitor Market Res. 1992-2009/Jan 30
N26	510	144: Pascal_1973-2009/Feb W3
N27	507	266: FEDRIP_2009/Dec
N28	497	7: Social SciSearch(R)_1972-2009/Feb W2
N29	477	349: PCT FULLTEXT_1979-2009/UB=20090108 UT=20090101
N30	374	11: PsycINFO(R)_1887-2009/Feb W3
N31	316	65: Inside Conferences 1993-2009/Feb 23
N32	305	8: Ei Compendex(R)_1884-2009/Feb W3
N33	268	74: Int.Pharm.Abs_1970-2009/Nov B2
N34	244	71: ELSEVIER BIOBASE_1994-2009/Feb W3
N35	148	162: Global Health_1983-2009/Feb W3
N36	141	510: ESPICOM PHARM & MED CO. PROFILE_2008/AUG
N37	120	18: Gale Group F&S Index(R)_1988-2009/Feb 03
N38	107	156: ToxFile_1965-2009/Feb W3
N39	103	182: FDA News Mar. 2002-2009/Feb 23
N40	92	180: Federal Register 19852009/Feb 20
N41	92	256: TecInfoSource_82-2009/May
N42	82	570: Gale Group MARS(R)_1984-2009/Feb 02
N43	81	764: BCC Market Research 1989-2008/May
N44	76	35: Dissertation Abs Online_1861-2009/Jan
N45	74	348: EUROPEAN PATENTS_1978-200907
N46	57	660: Federal News Service 1991-2002/Jul 02
N47	56	6: NTIS_1964-2009/Feb W4
N48	50	605: U.S. Newswire_1999-2007/APR 27
N49	49	91: MANTIS(TM)_1880-2008/Aug
N50	40	624: McGraw-Hill Publications_1985-2009/Feb 23

3. Ukázky přehledu databází, které jsou ovlivněny obsahem z oblasti lékařských věd

Nejen pro účely tohoto příspěvku můžeme dělit databáze na **bibliografické, faktografické, plnotextové a adresářové**. Jsou dostupné

volně v prostředí internetu i v prostředí tzv. hlubokého (neviditelného) webu, kde informační zdroje jsou často **placené** a přístupné pro uživatele také cestou databázových center, jejímiž reprezentanty jsou např. **Dialog ProQuest** (<http://www.dialog.com>) se systémy **Dialog** nebo **DataStar**, **STN International** (<http://www.stn-international.de>), **LexisNexis** (<http://www.lexisnexis.com>), **OVID** (<http://www.ovid.com>), **DIMDI** (<http://www.dimdi.de>).

Následující seznam je **výběrovým přehledem databází**, které obsahují medicínskou tematiku, ale jsou minimálně známy tuzemským uživatelům, anebo jsou relevantní pro jiné obory, a přesto jsou zásadně relevantní k řadě medicínských témat. Seznam je vztažen k centru *Dialog ProQuest* [2]. Číslo v hranaté závorce za názvem databáze je alternativní označení databáze, což je pro databáze Dialog tradiční a typické – mají jméno i číselnou identifikaci, která se používá v dotazovacím jazyce k otevření databáze. Již řada názvů databází napovídá o unikátnosti a to jde jen o seznam inspirativní, zkrácený. Úplný seznam by byl rozsáhlejší.

- Adis Newsletters – Archive[429]
- Adis Newsletters – Current[428]
- Allied and Complementary Medicine™[164]
- ASFA (Aquatic Sciences and Fisheries Abstracts)[44]
- Beilstein Database – Abstracts[393]
- Beilstein Database – Reactions[391]
- BioEngineering Abstracts[136]
- BIOSIS Previews® (1926–present)[5]
- CAB ABSTRACTS[50]
- CA SEARCH® – Chemical Abstracts® (1967– present)[399]
- Chemical Engineering and Biotechnology Abstracts[315]
- Chemical Safety Newsbase[317]
- CHEMTOX® Online[337]
- CSA Life Sciences Abstracts[24]
- Current Biotechnology Abstracts[358]
- Derwent Biotechnology Resource[357]
- Dictionary of Substances and Their Effects (DOSE)[307]
- DIOGENES®: Adverse Drug Events Database[181]
- DIOGENES® FDA Regulatory Updates[158]
- Dissertation Abstracts Online[35]
- Drug Information Fulltext[229]
- Ei Compendex®[8]
- Elsevier Biobase[71]
- EMCare®[45]
- Energy Science and Technology[103]
- Enviroline®[40]

- Environmental Sciences[76]
- ESPICOM Pharmaceutical & Medical Device News[441]
- ExtraMED™[467]
- FDAnews[182]
- Federal Research in Progress (FEDRIP)[266]
- Foodline®: LEGAL[59]
- Foodline®: SCIENCE[53]
- Food Science and Technology Abstracts[51]
- Gale Group Health & Wellness DatabaseSM[149]
- General Science Abstracts[98]
- Global Health[162]
- Health Devices Alerts®[198]
- Health Devices Sourcebook®[188]
- IHS International Standards and Specifications[92]
- Inside Conferences[65]
- Inspec (1898–present)[2]
- International Pharmaceutical Abstracts[74]
- Manual, Alternative and Natural Therapy™ (MANTIS™)[91]
- Material Safety Data Sheets – OHS™[332]
- Material Safety Summary Sheets – OHS™[333]
- Meteorological and Geostrophysical Abstracts[29]
- New Scientist[369]
- NewsRX Weekly Reports[135]
- NTIS – National Technical Information Service[6]
- Oceanic Abstracts[28]
- PASCAL[144]
- Pesticide Fact File[306]
- Pharm–line®[174]
- Physical Education Index[138]
- Pollution Abstracts[41]
- Registry of Toxic Effects of Chemical Substances (RTECS®)[336]
- Regulatory Affairs Journals[183]
- Science[370]
- SciSearch® – a Cited Reference Science Database – 1974–1989[434]
- SciSearch® – a Cited Reference Science Database – 1990–[34]
- SEDBASE: Side Effects of Drugs [70]
- TEME – Technology and Management[95]
- TOXFILE[156]
- USP DI® Volume I, Drug Information for the Health Care Professional[461]
- WasteInfo[110]

- Wilson Applied Science & Technology Abstracts[99]
- Wilson Biological & Agricultural Index[143]
- Zoological Record Online®[185]

Závěr

Mnohá témata informačních potřeb expertů klinického a experimentálního výzkumu, odborníků na vývoj a používání přístrojové techniky nebo odborníků na nové materiály používané v medicíně, témata toxikologie a chemie a dalších témat mohou čerpat z relevantních databází mimo tzv. medicínské databáze. Jde o databáze, které nejsou často dostupné v institucích ČR, ale přístup k nim je možný cestou jednorázových nebo pravidelných online služeb zejména databázových center nebo informačně zprostředkovatelských podnikatelských subjektů (information brokering). Povědomí o těchto zdrojích může změnit informační chování uživatelů a tyto zdroje mohou uživatelé následně obsahově analyzovat pro pravidelné využívání.

Použitá literatura

- [1] PAPIK, Richard; SOUČEK, Martin. *Zpřístupňování textových informací z profesionálních zdrojů. Databázová centra, databáze a digitální knihovny*. In SNÁSEL, V. *Znalosti 2004*. VŠE, 2004, s. 1–23. Dostupný z WWW: <http://www.fi.muni.cz/znalosti2004/zn04_tut_papik.pdf>
- [2] *Databases by Subject Category : Science – Medicine & Biosciences* [online]. Dialog ProQuest, 2009, February 24, 2009 [cit. 2009–02–24]. Dostupný z WWW: <<http://library.dialog.com/bluesheets/html/bls0019.html#SB0019>>.

Kontakt:

PhDr. Richard Papík, Ph.D.,

1. Ústav informačních studií a knihovnictví
FF UK

2. Ústav vědeckých informací 1. lékařské
fakulty UK

e-mail: papikr@cuni.cz

<http://www.linkedin.com/in/papik>

Ing. Martin Souček, Ph.D.,

Ústav informačních studií a knihovnictví FF UK
ÚISK, FF UK

U Kříže 8

158 00 Praha 5

e-mail: soucekm@cuni.cz

<http://www.linkedin.com/pub/1/297/70B>

www stránky ústavu: <http://uisk.ff.cuni.cz>